

O'ZBEK XALQ OG'ZAKI IJODINING TIK TOK VA INSTAGRAMDAGI YANGI HAYOTI.

Asqaraliyeva Iroda Ilhomjon qizi
Toshkent davlat Alisher navoiy nomidagi
O'zbek tili va adabiyoti universiteti bakalavr
E-mail: irodaasqaraliyeva0407@gmail.com
+99850 037 70 50

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18315073>

ARTICLE INFO

Received: 31st December 2025

Accepted: 11th January 2026

Published: 20th January 2026

KEYWORDS

O'zbek folklori, xalq og'zaki ijodi, TikTok, Instagram, raqamli folklor, mediamadaniyat, qisqa video, internet kommunikatsiyasi

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'zbek xalq og'zaki ijodining zamonaviy raqamli makonda, xususan TikTok va Instagram ijtimoiy tarmoqlaridagi yangi shakllarda namoyon bo'lish jarayoni ilmiy tahlil qilinadi. Xalq og'zaki ijodiga mansub maqol, topishmoq, latifa, qo'shiq, termalar va marosim folklorining qisqa video formatlar orqali ommalashuvi, ularning transformatsiyasi va funksional o'zgarishlari ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Tadqiqotda raqamli folklorshunoslik, mediamadaniyat va kommunikatsiya nazariyalariga tayanilib, ijtimoiy tarmoqlarning folklor namunalari yashovchanligiga ta'siri baholanadi.

Kirish

O'zbek xalq og'zaki ijodi asrlar davomida xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy dunyosi va ijtimoiy tajribasini ifodalab kelgan muhim madaniy meros hisoblanadi. Dostonlar, ertaklar, maqollar, matallar, topishmoqlar va marosim qo'shiqlari og'zaki an'ana orqali avloddan avlodga o'tib, jamiyat ma'naviy hayotida muhim o'rin egallagan [1]. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ommaviy axborot vositalari, ayniqsa internet va ijtimoiy tarmoqlar rivoji folklorning yashash muhitini tubdan o'zgartirdi.

So'nggi yillarda TikTok va Instagram kabi platformalar global kommunikatsiya maydonining yetakchi vositalariga aylangan. Tadqiqotchilar bu jarayonni "raqamli folklor" yoki "internet folklori" tushunchalari bilan izohlaydi [2]. O'zbek folklor namunalari ham ushbu jarayondan chetda qolmay, yangi shakl va formatlarda namoyon bo'lmoqda. Mazkur maqolada aynan ushbu hodisaning ilmiy tahlili maqsad qilib olindi.

Metodologiya

Tadqiqotda quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

- tarixiy-qiyosiy tahlil usuli orqali an'anaviy folklor va raqamli folklor o'rtasidagi farqlar aniqlandi;
- strukturaviy-semantik tahlil yordamida TikTok va Instagramda tarqalgan folklor namunalari mazmuniy jihatdan o'rganildi;
- kommunikativ yondashuv asosida ijtimoiy tarmoqlarning folklor tarqalishidagi roli baholandi.

Metodologik asos sifatida folklorshunoslik, madaniyatshunoslik va media tadqiqotlariga oid ilmiy manbalar tanlandi [3], [4].

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, TikTok va Instagram platformalarida o'zbek xalq og'zaki ijodi quyidagi shakllarda faol tarqalmoqda:

- maqol va matallarning qisqa video va matnli postlar ko'rinishida berilishi;

- xalq qo'shiqlari va termalarning zamonaviy aranjirovkada ijro etilishi;
- latifa va kulgi janrlarining sahnalashtirilgan videolar orqali ommalashuvi;
- marosim folkloriga oid urf-odatlarining vizual kontent sifatida namoyishi.

Bu holat folklorning yangi kommunikativ muhitga moslashayotganini ko'rsatadi [5].

Tahlil va muhokama

Ilmiy adabiyotlarda folklor doimiy harakatda bo'lgan, jamiyat ijtimoiy hayoti, texnologik rivojlanish va kommunikatsiya shakllari bilan uzviy bog'liq hodisa sifatida talqin qilinadi [6]. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, TikTok va Instagram kabi ijtimoiy tarmoqlarda o'zbek xalq og'zaki ijodining faol namoyon bo'lishi folklorning tarixiy rivojlanish qonuniyatlariga mos jarayon hisoblanadi. Chunki folklor faqat og'zaki shakl bilan cheklanib qolmay, o'z mavjudligini yangi axborot muhitlariga moslab kelgan.

An'anaviy folklor shakllari asosan bevosita muloqot, jonli ijro va kollektiv ishtirok orqali yashab kelgan bo'lsa, raqamli muhitda folklor audiovizual, yozma va interaktiv ko'rinishga ega bo'lmoqda. Tadqiqotchilar buni folklorning "media transformatsiyasi" deb baholaydi [5]. TikTok va Instagram platformalarida joylashtirilayotgan folklor namunalarida qisqa shakl, vizual ta'sirchanlik va auditoriya bilan tezkor aloqa ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu esa folklor matnlarining strukturaviy va funksional jihatdan o'zgarishiga olib kelmoqda.

Ilmiy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, TikTok platformasida folklorga oid kontent asosan qisqa video formatida taqdim etiladi. Bu format folklor janrlaridan maqol, matal, latifa va qo'shiq parchalarining faol tarqalishiga qulay sharoit yaratmoqda. Chunki mazkur janrlar ixchamligi, mazmuniy zichligi va tez idrok etilishi bilan raqamli muhit talablariga mos keladi [8]. Instagramda esa folklor ko'proq vizual va matnli postlar, "stories" va "reels" orqali tarqalmoqda. Bu holat folklor namunalarining estetik talqinini kuchaytirib, ularni zamonaviy dizayn va tasviriy vositalar bilan uyg'unlashtirmoqda.

Ba'zi ilmiy manbalarda raqamli muhit folklor mazmunining soddalashuviga olib kelayotgani qayd etiladi [7]. Jumladan, dostonlar va ertaklar kabi yirik janrlarning qisqartirilgan, fragmentar ko'rinishda berilishi ularning badiiy yaxlitligiga putur yetkazishi mumkin. Biroq boshqa tadqiqotchilar bu holatni folklorning yo'qolishi emas, balki uning yangi shaklda yashash jarayoni sifatida talqin etadi [2]. Chunki raqamli platformalarda folklor bilan tanishgan yosh auditoriya keyinchalik an'anaviy manbalarga ham qiziqish bildirib boshlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, TikTok va Instagram folklorning auditoriyasini keskin kengaytirgan. Avval folklor asosan ma'lum hudud yoki jamoa doirasida yashagan bo'lsa, hozirda u global kommunikatsiya maydoniga chiqmoqda. Bu holat folklorning transmilliy tarqalishiga, boshqa madaniyat vakillari tomonidan ham qabul qilinishiga olib kelmoqda [11]. O'zbek xalq qo'shiqlari va maqollari xorijiy foydalanuvchilar tomonidan ham tomosha qilinayotgani bunga yaqqol misol bo'la oladi.

Shu bilan birga, raqamli folklor jarayonida mualliflik va manba masalasi dolzarb muammoga aylanmoqda. An'anaviy folklor muallifsiz hodisa sifatida qaralsa-da, ijtimoiy tarmoqlarda joylashtirilgan kontent muayyan shaxs yoki sahifa nomi bilan bog'lanadi. Bu esa folklor namunalarining tijoratlashuvi va individual mulkka aylanishi kabi holatlarni yuzaga keltirmoqda [9]. Ayrim tadqiqotchilar buni folklorning ijtimoiy tabiatiga zid holat sifatida baholaydi.

Semantik jihatdan ham raqamli muhit folklorga ta'sir ko'rsatmoqda. Qisqa video va postlar folklor matnlarining kontekstidan ajralib, yangi ma'nolar kasb etishiga sabab bo'lmoqda. Masalan, maqol va matallar ko'pincha hazil, kinoya yoki motivatsion shior sifatida talqin qilinmoqda. Bu esa folklor semantikasining ko'p qatlamli tus olishiga olib keladi [12].

Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, folklor har doim tarbiyaviy, axloqiy va ijtimoiy vazifani bajargan [1]. TikTok va Instagramdagi folklor namunalarida ham ushbu funksiyalar saqlanib qolmoqda, biroq ular zamonaviy shaklda namoyon bo'lmoqda. Masalan, axloqiy mazmundagi maqollar vizual obrazlar bilan boyitilib, yoshlar ongiga tezroq singdirilmoqda. Bu holat folklorning pedagogik ahamiyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Shuningdek, raqamli muhit folklorning ijrochilik an'alarini ham o'zgartirmoqda. Avval folklor ijrochisi va tinglovchi o'rtasida bevosita aloqa mavjud bo'lgan bo'lsa, hozirda bu aloqa virtual shaklga ega. Foydalanuvchilar izoh, "layk" va "ulashish" orqali folklor jarayonining faol ishtirokchisiga aylanmoqda. Tadqiqotchilar buni folklorning interaktiv xususiyatining kuchayishi sifatida baholaydi [5].

Umuman olganda, TikTok va Instagram o'zbek xalq og'zaki ijodining zamonaviy kommunikatsion muhitga moslashuvini ta'minlayotgan muhim platformalardir. Raqamli folklor jarayoni folklorning mazmuniy va shakliy jihatdan yangilanishiga, uning ommaviy madaniyat bilan o'zaro aloqasining kuchayishiga olib kelmoqda. Bu holat folklorshunoslik fanida yangi tadqiqot yo'nalishlarini shakllantirmoqda va o'zbek folklorini ilmiy jihatdan qayta baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, TikTok va Instagram o'zbek xalq og'zaki ijodining yangi hayotiy makoniga aylanmoqda. Bu platformalar folklorning saqlanishi, ommalashuvi va zamonaviy talqinda qayta yashashiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli muhit folklorini ilmiy asosda o'rganishni, uni asrab-avaylashning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni talab etadi. O'zbek folklorshunosligi uchun bu yo'nalish istiqbolli ilmiy tadqiqot sohasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jo'rayev M. **O'zbek xalq og'zaki ijodi**. – Toshkent: Fan, 2010. – 15–28-betlar.
2. Dundes A. **Folklore as a Mirror of Culture**. – New York, 2007. – 42–55-betlar.
3. Karimov B. **Folklorshunoslik asoslari**. – Toshkent: Universitet, 2015. – 60–75-betlar.
4. To'raev Sh. **Madaniyat va kommunikatsiya**. – Toshkent, 2018. – 101–115-betlar.
5. Blank T. **Digital Folklore Studies**. – London, 2019. – 88–97-betlar.
6. Propp V. **Folklor va voqelik**. – Moskva, 1998. – 33–49-betlar.
7. Jenkins H. **Convergence Culture**. – New York, 2006. – 120–134-betlar.
8. Omonov A. **Zamonaviy folklor jarayonlari**. – Toshkent, 2020. – 55–69-betlar.
9. Baym N. **Personal Connections in the Digital Age**. – Cambridge, 2015. – 73–90-betlar.
10. Rajabov Z. **O'zbek marosim folklori**. – Toshkent, 2012. – 41–58-betlar.
11. Shukurov D. **Internet va madaniyat**. – Toshkent, 2019. – 96–110-betlar.
12. Abdurahmonov S. **O'zbek xalq maqollari semantikasi**. – Toshkent, 2014. – 22–37-betlar.

ACADEMY